

عملکرد مناطق آزاد تجاری - صنعتی ایران در توسعه

دکتر حسن بیگ محمدی (استادیار دانشگاه اصفهان)

(مورد: منطقه آزاد چابهار)

مقدمه:

بازرگانی خارجی، افزایش صادرات و در نتیجه تحصیل ارز یکی از ابزارهای مهم توسعه اقتصادی در کشورهای مختلف دنیاست، و توسعه پایدار اقتصادی - در قالب تنوع بخشی به محصولات صادراتی - از جمله ساز و کارهای اساسی در توسعه سیاسی - اجتماعی و اقتصادی هر کشور است. بدیهی است یکی از روشهای توسعه صادرات، تأسیس مناطق آزاد تجاری - صنعتی است. ایجاد این مناطق در دنیا پدیده جدیدی نیست و به گذشتهای دور یعنی اوایل قرن هجدهم برمیگردد. این گزینه مدتهاست که در بسیاری از کشورهای اروپایی، آمریکایی و آسیایی تجربه شده و در توسعه کشورهای میزبان نقش عمده‌ای داشته است. به عبارت دیگر مناطق آزاد تجاری - صنعتی با اتصال اقتصاد این کشورها به اقتصاد جهانی، جذب سرمایه‌های خارجی و بهره‌گیری از استعدادهای بالقوه منطقه‌ای، امکانات رشد اقتصادی آنها را فراهم کرده است. از نمونه‌های بسیار موفق برخی از این مناطق، می‌توان به نقش مناطق آزاد تجاری - صنعتی تعدادی از کشورهای آسیای جنوب شرقی در توسعه صادرات و تحصیل ارز اشاره کرد، برای نمونه رشد اقلام صادراتی سنگاپور، کره جنوبی، مالزی، شانگهای و تایوان در دهه گذشته بیشتر به افسانه شباهت داشته و گفته می‌شود که صادرات سنگاپور در بخش لوازم الکترونیکی از ۲۰ میلیارد دلار در ماه بیشتر بوده است.^۱

یکی از ویژگیهای اقتصادی جمهوری اسلامی ایران تک محصولی بودن آن است، لذا این اقتصاد در مقابل چالشها و بحرانهای سیاسی و اقتصادی جهان بسیار آسیب‌پذیر است و شرایط و تنگناهای اقتصادی امروز مملکت ما دلیل روشنی بر این مدعاست، لذا این کشور در راستای تنوع بخشی به فعالیتهای اقتصادی و رفع برخی از تنگناهای آن از جمله کمبود ارز، تکنولوژی نوین، مهارت در مدیریت، توسعه صادرات، ایجاد اشتغال و... در برنامه پنجساله اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود (۷۲-۱۳۶۸) جزایر کیش، قشم و بخشی از شهرستان چابهار را بعنوان مناطق آزاد تجاری - صنعتی در نظر گرفت.

آنچه که این مقاله با استفاده از روشهای تاریخی، توصیفی و تحلیلی بدنبال آن است، این است که بدانیم:

- مناطق آزاد تجاری - صنعتی چیست و اهداف آن کدام است؟
- مناطق آزاد تجاری - صنعتی ایران کدامند و چه ویژگیهایی دارند؟
- نظام اسلامی ایران در ایجاد این مناطق چه اهدافی را دنبال می‌کند؟
- دلایل انتخاب چابهار بعنوان منطقه آزاد تجاری - صنعتی چیست؟
- عملکرد منطقه آزاد چابهار در توسعه ایران و منطقه چه بوده است؟

طرح مسئله و دلایل ضرورت انجام آن

هر روز که می‌گذرد وسایل ارتباطی بیشتر و سرعت آنها سریعتر می‌شود. بدیهی است پیامدهای اجباری این پدیده، از میان رفتن مرزها، نزدیک شدن و ملتها به هم، تعامل فرهنگی و بالاخره جهانی شدن و پیوند خوردن مسائل اقتصادی دنیاست. در این ارتباط ایجاد هرگونه چالش و بحران اقتصادی و سیاسی در هر قسمت از دنیا به ناچار کشورهای دیگر را تحت تأثیر قرار خواهد داد.

کشور ایران از دیرباز با کشورهای مختلف دنیا ارتباط اقتصادی داشته و در یکصد سال گذشته اتکای اقتصادی آن بر مبنای صادرات نفت بوده است، لذا آسیب‌پذیری آن در مقابل چالشهای جهانی بر هیچکس پوشیده نیست. از دیدگاهان اقتصادی پایداری این اقتصاد تنها از طریق صادرات غیرنفتی و تنوع بخشی به اقلام صادراتی مقدور است، به علاوه کشور ایران به رغم عدم هماهنگی در توزیع عادلانه ثروت و وجود مناطق کم توسعه، دورافتاده و محروم، در برخی از نقاط مرزی دارای استعدادهای بسیار باارزشی است که در صورت برنامه‌ریزی و استفاده بهینه می‌تواند در راستای توسعه منطقه‌ای و ملی مؤثر باشد.

یکی از این مناطق که اخیراً مورد توجه مسئولین قرار گرفته و منطقه آزاد تجاری - صنعتی در آن احداث شده، جنوب استان سیستان و بلوچستان یعنی شهرستان چابهار است، جایی که دارای سیصد کیلومتر مرز آبی با دریای عمان است. این منطقه بعد از کیش و قشم سومین منطقه آزاد ایران است که از سال ۱۳۷۲ کار خود را آغاز کرده است. این منطقه که وارث تجربیات تلخ و شیرین دو منطقه قبلی است، در کنار برخی از موقعتیها با مشکلات زیادی نیز همراه است.

توانهای بالقوه محیطی و محلی، جلب سرمایه‌های خارجی، کسب مهارت در مدیریت، استفاده از نیروی کارگر ارزان، انجام خدمات پردازش بر روی کالای وارداتی، کاهش برخی از تنگنایهای موجود از جمله فقدان سرمایه و تکنولوژی نوین، ایجاد اشتغال، صدور مجدد محصولات صنعتی، افزایش درآمد ارزی و...

چون هدف اصلی سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد کسب سود بیشتر است، بدیهی است در انتخاب این مناطق معیارهایی در نظر گرفته می‌شود که از نمونه آنها می‌توان به وجود ثبات سیاسی و اقتصادی کشور میزان دسترسی به بازار کشورهای مصرف‌کننده، وجود کارگر فراوان و ارزان محلی، کاهش مشکلات اداری و بوروکراسی و بالاخره دسترسی به راههای ارتباطی مطمئن و ارزان اشاره کرد.

عملکرد مناطق آزاد تجاری - صنعتی ایران

در ایران براساس برنامه پنج ساله اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور و در راستای رفع تعدادی از تنگنایهای اقتصادی از جمله توسعه صادرات غیر نفتی، جدا شدن از اقتصاد تک محصولی و ایجاد توسعه در نواحی محروم و بهره‌گیری از استعدادهای بالقوه مناطق، جزایر کیش، قشم و بخشی از شهرستان چابهار بعنوان مناطق آزاد تجاری - صنعتی ایران مورد تصویب قرار گرفت. هر چند شرح تفصیلی این مناطق از حوصله این مقاله خارج است، لیکن به حکم ضرورت و متناسب با عنوان مقاله به هر یکی از این مناطق اشاره‌ای خواهد شد.

کیش

این جزیره در جنوب غربی بندرعباس واقع شده و اولین و قدیم‌ترین منطقه آزاد ایران است. در این جزیره قانون معافیت کالای همراه مسافران خارج از کشور به مسافران مناطق آزاد برای اولین بار از سال ۱۳۶۹ انجام شد. اهداف اصلی این قانون جلوگیری از حجم سفرهای غیر ضروری خارجی و رفع کمبود زمینه بعضی از کالاهای کشور به خاطر سهمیه‌بندی کالا و مشکلات ناشی از جنگ تجاری بود، ولی علی‌رغم میزان هنگفت سرمایه‌گذاریهای انجام شده و احداث دو شهرک مسکونی و ایجاد تأسیسات زیربنایی از جمله فرودگاه، آب، برق و... این منطقه متأسفانه تاکنون در قالب یک منطقه پردازش صادرات عمل نکرده و بیشتر یک منطقه وارداتی بوده است و ارزش وارداتی آن نیز از ۳۸۴/۵ میلیون دلار در سال ۱۳۷۱ به ۱۳۵ میلیون دلار در سال ۷۵ کاهش یافته است.

قشم

این جزیره در دهانه تنگه هرمز واقع شده و از موقعیت جغرافیایی حساسی برخوردار است. این جزیره از نظر نزدیکی به سرزمین اصلی، کشورهای آسیای مرکزی و بازارهای کشورهای عربی جنوبی، فراوانی و ارزانی نیروی کارگر و منابع انرژی، از موقعیت خاصی برخوردار است، میزان سرمایه‌گذاری خارجی تقبل شده در این منطقه ۱/۵ میلیارد دلار است ولی عملاً تنها پنج درصد از این سرمایه‌گذاریها از طرف خارجیان بوده است.^۷

این جزیره به رغم مجوزهای متعدد فعالیتهای اقتصادی در

هدف اصلی از ایجاد این مناطق در دنیا بهره‌گیری از مکانیزمهای متفاوت اقتصادی و برخورداری از مزیت‌های نسبی در محل، جذب سرمایه‌های خارجی و داخلی، تسهیل صادرات، ایجاد اشتغال و در نهایت توسعه کشور میزبان است.^۲ و قبل از اینکه به صورت دروازه‌ای برای تسهیل واردات عمل کند باید در خدمت صادرات و توسعه کشور باشند و در واردات نیز کالایی وارد کنند که در خدمت تولید و توسعه فعالیتهای صادراتی کشور میزبان باشد. ولی متأسفانه هم‌صدا با نظر ریاست دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد کشور باید گفت: در مناطق آزاد تجاری - صنعتی کشور ما از جمله چهار هیچیک از اهداف اولیه تأسیس این مناطق نظیر توسعه صادرات غیر نفتی جامعه عمل نپوشیده و فعالیت بازار بطور عمده به واردات کالای لوکس و غیر ضروری محدود شده است.^۳

روش پژوهش

روش تحقیق پژوهش حاضر ترکیبی از روشهای تاریخی، تحلیلی و توصیفی است و مراحل آن به شرح زیر است:

- طرح مسئله و دلایل ضرورت انجام آن براساس مبانی نظری و تئوریک.
- جمع‌آوری و مطالعه منابع مختلف براساس طرح تحقیق.
- دسته‌بندی اطلاعات و تنظیم آنها.
- تجزیه و تحلیل یافته‌ها و بررسی سئوالات تحقیق.
- نتیجه‌گیری.

تعریف، اهداف و ملاک انتخاب مناطق آزاد تجاری - صنعتی

تاکنون برای مناطق آزاد تجاری صنعتی^۴ تعاریف گوناگونی به عمل آمده است از جمله:

- این مناطق قلمرو معینی است در داخل یا مجاورت یک بندر که در آن تجارت آزاد با سایر نقاط جهان مجاز شناخته شده است.^۵
- مناطق آزاد نواحی حفاظت شده در کنار دریاها، فرودگاهها و نوار مرزی می‌باشند که مواد اولیه و کالا از طریق خطوط هوایی، دریایی و زمینی بدون حقوق و عوارض گمرکی وارد این مناطق شده و پس از انجام فرآیندهای خاص با بسته‌بندی و کیفیت جدید تولید و صادر می‌شود.
- منطقه آزاد ناحیه‌ای است محصور در کنار ساحل، فرودگاه یا مکان دیگری که کالاهای خارجی از یکی از راههای هوایی، دریایی یا زمینی بدون پرداخت گمرک به آن وارد و پس از انجام فرآیندهای تولیدی به کشورهای دیگر صادر می‌شود.^۶

از آنچه گذشت چنین نتیجه می‌شود که منطقه آزاد تجاری - صنعتی یا منطقه پردازش صادرات منطقه‌ای است و از نظر فیزیکی و اداری خارج از مرزهای گمرکی یک کشور قرار دارد و تولیداتش کالای صنعتی صادراتی است. ضمناً در این مناطق تسهیلات و مشوقهایی برای جلب سرمایه‌گذاری خارجی وجود دارد و در واقع این مناطق معرفیهایی جهت تسهیل صادرات صنعتی تلقی می‌گردند. در ایجاد مناطق آزاد تجاری اهداف زیر مدنظر است: «ایجاد پل ارتباطی با کشورهای جهان، بهره‌گیری از امکانات و

زمینه‌های صنایع سبک و سنگین (۲۰۰ کارخانه در حال ساخت) از نظر امکانات زیربنایی با محدودیت و تنگناهای زیادی روبروست.

چابهار

منطقه آزاد تجاری - صنعتی چابهار با ۱۴۵ کیلومتر مربع در مجاورت شهر چابهار و در شمال اسکله شهید بهشتی این شهر قرار گرفته است.^۸ این منطقه به پیشنهاد شورای عالی شهرسازی و معماری و به استناد تبصره ۱۹ قانون مزبور در جلسه ۷۰/۳/۱۹ هیأت وزیران به تصویب رسید.^۹ این منطقه نیز مانند کیش و قشم در راستای اهداف سیاست اقتصادی کشور بر مبنای جدا شدن از نفت و تکیه بر منابع غیرنفتی، بهره‌گیری از توانهای منطقه‌ای، جلب سرمایه‌های خارجی، ایجاد اشتغال و بالاخره توسعه اقتصادی جنوب شرقی بعنوان منطقه آزاد از سال ۷۲ کار خود را آغاز کرد و اکنون مرحله اول و کوتاه‌مدت خود را که شامل آماده‌سازی زیرساختهای لازم برای توسعه فعالیتهای صنعتی است، پشت سر گذاشته است.

این منطقه بخاطر نزدیکی به سواحل دریای عمان و اقیانوس هند از مراکز مطلوب برای ترانزیت کالا به آسیای میانه و احداث صنایع وابسته به مواد خارجی به خصوص صنایع شیلات محسوب می‌شود.^{۱۰} در این منطقه در سال ۷۶ بیش از ۲۴۵ میلیارد ریال کالا وارد شده و روند افزایش درصد ورود مواد اولیه و قطعات صنعتی به این منطقه در سال ۷۶ نشان از سیاستهای سازمان منطقه آزاد چابهار در خصوص جایگزینی واردات مواد اولیه بجای کالای ساخته شده است.^{۱۱}

اهداف جمهوری اسلامی از ایجاد مناطق آزاد تجاری - صنعتی

یکی از اهداف برنامه دوم پنجساله کشور تأمین رشد و توسعه پایدار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و ایجاد مکانیزم‌های تقویت بنیه داخلی بجای رشد القایی توسط درآمد حاصل از صادرات نفت، دست یابی به رشد تولید ناخالص داخلی، رشد سرمایه‌گذاری و نقدینگی، افزایش تعداد شاغلین و بالاخره افزایش صادرات غیرنفتی است.^{۱۲} به این ترتیب سعی برنامه‌ریزان کشور این است که از وابستگی برنامه‌های توسعه کشور به درآمد نفت بکاهند و ارزآوری را از طریق گزینه‌های دیگر اقتصادی از جمله افزایش تدریجی صادرات کالای غیرنفتی، ایجاد مناطق آزاد تجاری صنعتی و مناطق ویژه اقتصادی تجربه نمایند.

در این ارتباط تجربیات کشورهای موفق جنوب شرقی آسیا از جمله چین، کره، هنگ‌کنگ، تایوان، مالزی و سنگاپور در ایجاد مناطق آزاد تجاری - صنعتی و اثرات سازنده اقتصادی آن در افزایش صادرات، به دست آوردن ارز و توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آنها بسیار ارزشمند است. در این ارتباط می‌توان گفت کشور کره به لحاظ مناطق آزاد خود (ماسان و ابوری) از لحاظ جذب تکنولوژی و دانش فنی و انتقال آنها به اقتصاد داخلی از موفقیت زیادی برخوردار بوده و در سال ۱۹۹۲ از ۶۸ شرکت تولیدی ماسان بیش از ۱۰۰ آنها در بخش الکترونیکی و ماشین‌آلات دقیق فعالیت داشته و ۱/۴ میلیارد دلار از صادرات ۱/۶ میلیارد دلاری منطقه

را به خود اختصاص داده است.^{۱۳} لذا می‌توان چنین نتیجه گرفت که چنانچه این مناطق بطور صحیح انتخاب گردند و از نظر موقعیت ترانزیتی و امکانات زیربنایی شرایط لازم را داشته باشند، در جهت جذب سرمایه‌گذاری خارجی، توسعه صادرات غیرنفتی و انتقال مهارت و تکنولوژی از شرکت‌های چند ملیتی به کشور میزبان و در نتیجه ایجاد اشتغال، تولید ارز و در نهایت توسعه اقتصادی منطقه نقش سازنده‌ای خواهند داشت.

دلایل انتخاب چابهار بعنوان منطقه آزاد

چابهار جنوبی‌ترین شهرستان استان سیستان و بلوچستان است که در گوشه جنوب شرقی ایران واقع شده و به رقم برخورداری از توانها و استعدادهای طبیعی و جغرافیایی بالقوه، از جمله ۳۰۰ کیلومتر مرز آبی با دریای عمان، در گذشته از مناطق محروم این کشور محسوب می‌شده و امروز نیز نیازمند توجه بیشتر مسئولین و برنامه‌ریزان توسعه است.

این منطقه بعلمت موقعیت جغرافیایی حساس، یعنی قرار گرفتن در کنار دریای عمان از نظر دسترسی به بازارهای بین‌المللی و کشورهای آسیای مرکزی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و لذا نه تنها در ایجاد تحول در استان بلکه در اقتصاد ایران نقش مهمی را بعهده دارد. این بندر با فاصله بسیار کوتاه تا آسیای مرکزی و دسترسی مستقیم به اقیانوس هند و بازارهای دنیا از موقعیت ترانزیتی خوبی برخوردار است. موقعیت این بندر در کنار خلیج شهید بهشتی و سواحل عمیق آبهای دریای عمان، برخورداری از فرودگاه و وجود اسکله‌های متعدد، استعدادهای بیشتر این منطقه را جهت ایجاد منطقه آزاد تجاری نشان می‌دهد. در کنار این استعدادهای ضعیف بنیادهای اقتصادی، فقر فرهنگی، کمبود شغل، مهاجر فرستی، ضعف چشمگیر، امکانات زیربنایی و خدماتی همچون مراکز بهداشتی، آموزشی، راههای ارتباطی، تجهیزات بندری، تأمین آب آشامیدنی، انرژی و ... منطقه بیش از پیش توجه برنامه‌ریزان توسعه را به خود جلب می‌کند.

از طرفی یکی از اهداف برنامه دوم توسعه جمهوری اسلامی کاهش وابستگی‌های نفتی و افزایش صادرات غیرنفتی است. همچنین توجه به مکانیزم‌های دیگر اقتصادی از جمله ایجاد مناطق آزاد تجاری چون کیش، قشم و چابهار است. با توجه به آن چه گذشت می‌توان هدفهای زیر را بعنوان محورهای اصلی رشد و ایجاد و توسعه مناطق آزاد در ایران بطور کلی و چابهار بطور خاص برشمرد:

- بهره‌گیری از موقعیت ویژه جغرافیایی چابهار و استعدادهای بالقوه منطقه.
- تولید و صادرات کالای صنعتی، تبدیلی و غیرنفتی و بدست آوردن ارز.
- جذب سرمایه‌های خارجی و داخلی، افزایش درآمد عمومی او ایجاد مشاغل سالم و مولد در منطقه.
- انتقال تکنولوژی و واردات کالا و مواد اولیه از مبادی اصلی تولید.
- کاهش تقاضا جهت ارز مسافری و ایجاد زمینه‌های مناسب برای خرید کالا توسط ایرانیان.
- شرکت در بازارهای بین‌المللی و منطقه‌ای و افزایش درآمد ارزی.

نتیجه گیری

در یک ارزیابی و نتیجه گیری نهایی از عملکرد فعلی منطقه آزاد تجاری - صنعتی چابهار موارد زیر قابل توجه و تعجب است.
- با اینکه یکی از اهداف اولیه تأسیس مناطق آزاد خودکفایی اقتصادی و نقش وارد کنندگی و صادرکنندگی است، ولی مطالعات وضع موجود منطقه نشان می‌دهد که چابهار تنها وارد کننده اجناس و کالای درجه پائین از چین بازار مشترک است.

- یکی دیگر از اهداف تأسیس این مناطق ورود کالای خام و ساخته شده، پردازش، مونتاژ و صدور مجدد آنها از این مناطق می‌باشد که در چابهار مراحل دوم و سوم دیده نمی‌شود.

- منافع این منطقه باید خیلی بیش از آنچه که هست به افراد بومی برسد تا با توسعه منطقه زنگارهای محرومیت از مردم زدوده شود.

- مسئله راهها و دسترسی‌های منطقه به نواحی داخلی و خارجی کشور حل نشده و احداث راه آهن و اتصال آن به شبکه سراسری کشور بعنوان یکی از نیازهای اساسی مطرح است.

- مسئله تأمین آب شیرین و شبکه لوله کشی آب همچنان از مشکلات بزرگ منطقه است.

- خروج کالا از مرز بصورت غیر قانونی، اقتصاد کشور را از مقادیر قابل توجهی ارز محروم می‌سازد.

- بدنبال صدور مجوزهای ورود مواد اولیه و قطعات صنعتی در سال ۷۴ تاکنون بیش از ۲۰۰۰ واحد تولیدی و صنعتی نسبت به ورود مواد اولیه مورد نیاز خویش اقدام کرده‌اند که این خود در زمینه تثبیت قیمت‌ها، ایجاد اشتغال و کارآمد کردن این واحدها تأثیر زیادی داشته است. □

پاورقی:

- ۱) گرمی، اژدر، نقش مناطق آزاد تجاری - صنعتی در توسعه اقتصادی استان آذربایجان شرقی مجموعه مقالات همایش صادرات کشور، تبریز، اتاق بازرگانی، ۱۳۷۶.
- ۲) مناطق آزاد، قاجاق چرا؟ مانع‌ها مناطق آزاد، آبان ۷۲، سوم، شماره ۳۳، ص ۱۱.
- ۳) سمود محمدی‌المومنی، مناطق آزاد و اثرات اقتصادی - بازرگانی آن، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۷۲، ص ۱۰۷.
- ۴) Free Trade Zone
- ۵) شادی‌طلب، زاله، نقش مناطق آزاد تجاری و صنعتی در توسعه، نام علوم اجتماعی، جلد ۲، شماره ۲، تابستان ۱۳۷۰، ص ۱۲۲.
- ۶) Clude. M. Jonnard, Exports Finance and Marketing, handbook, p.224.
- ۷) مانع‌ها بررسی‌های بازرگانی، شماره ۱۱۳، ص ۳۸ و ۳۹.
- ۸) مجله علمی، فنی، اقتصادی و خبری صنعت حمل و نقل، سازمان حمل و نقل و پابانه‌های کشور، خرداد ۷۶، ص ۲۰۷.
- ۹) اثر افزه حسن‌نقش چابهار در ناحیه ساحلی جنوب شرقی ایران، نشرواقعی، ۱۳۷۵، ص ۱۰۸.
- ۱۰) صنعت حمل و نقل، سازمان حمل و نقل و پابانه‌های کشور، خرداد ۷۶، ص ۲۰۷.
- ۱۱) ویژه‌نامه شماره ۳۲، منطقه آزاد چابهار، ص ۲۲.
- ۱۲) مروری بر اهداف برنامه دوم پنج‌ساله کشور، مجله مناطق آزاد، شماره ۳۳، ص ۷۲، ص ۲.
- ۱۳) مانع‌ها بررسی‌های بازرگانی، مناطق پردازش صادرات کره جنوبی: روزنه ورود دانش فنی به اقتصاد ملی شماره ۱۱۳، سال ۷۵، صفحه ۱۱۹ و ۲۰.
- ۱۴) مناطق آزاد، شماره ۷۶، ویژه‌نامه منطقه آزاد چابهار، شماره ۲۳ صفحه ۸.
- ۱۵) افزه، حسن، نقش چابهار در ناحیه ساحلی جنوب شرقی ایران، نشرواقعی، تابستان ۷۵، ص ۱۱۲.
- ۱۶) مناطق آزاد، قاجاق چرا؟ گزارش ویژه مناطق آزاد، آبان ۷۲، شماره ۳۳، ص ۱۰.
- ۱۷) همان منبع، ص ۱۲.

- انجام امور زیربنایی، عمرانی، آبادانی و رشد و توسعه اقتصادی منطقه.

- و بالاخره تحرک منابع اقتصادی منطقه از طریق سرمایه، نیروی کار و مدیریت.

توسعه اقتصادی و در نتیجه محرومیت زدایی از منطقه، یکی از مهمترین اهداف انتخاب این مناطق بوده است.

ارزیابی و عملکرد کنونی منطقه آزاد تجاری - صنعتی

این منطقه که از سال ۱۳۷۲ بعنوان منطقه آزاد تجاری به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید کار خود را آغاز کرده تا بحال کار طراحی و برنامه‌ریزی آن در یک دوره ۲۰ ساله (۷۱ تا ۹۰) و سه مرحله کوتاه مدت، میان مدت و دراز مدت تنظیم شده است. این منطقه فعلاً زیرساختی لازم را جهت شروع فعالیت‌های صنعتی و تجاری آماده می‌کند و تا ۵ سال آینده وارد عملگردهای تجاری، صنعتی و توریستی می‌شود. در این منطقه فعلاً ۲۵۰ غرفه تجاری وجود دارد که اجاره داران آن ۲٪ بومی، ۲۳٪ از استان سیستان و بلوچستان و ۷۵٪ از سایر نقاط ایرانند، و در سال ۷۵ پیش از ۳۴۳ میلیارد ریال کالا به این منطقه وارد شده است.^{۱۴} کالای وارداتی آن شامل لوازم مصرفی خانگی، کالای لوکس، لوازم صوتی، چای، پارچه، لاستیک، لوازم یدکی اتومبیل، سیگار، کفش و ... می‌باشد. این کالاها عمدتاً درجه ۳ و ۴ و از کشورهای چین و بازار مشترک است و لذا در بازارهای کشورهای دیگر منطقه مانند ژبئی قادر به رقابت نیستند. خرید کالا از این بازار با کارت سبز بازرگانی امکان پذیر است و چون قیمت این کالاها در مراکز مصرفی چون تهران، اصفهان، شهر چابهار و ... به مراتب بالاتر از این بازار است، تجار غرفه‌دار به صور مختلف اقدام به خروج کالاها از بازار می‌کنند و این کار معمولاً به روشهای موسوم به چتر بازی و مسافرتی انجام می‌شود.

دروش اول کالا معمولاً با سود بیندوهای بازاری بدون پرداخت عوارض گمرکی و یا با پرداخت مبالغ خیلی کم ولی بدفعات زیاد انجام می‌شود و در روش دوم که با اراییه شناسنامه و اخذ کارت سبز صورت می‌گیرد، با هدایت تاجر، توسط سبیل عظیمی از افراد بیکار یا وابسته‌گان کالای زیادی از بازار خارج می‌شود و در نهایت سود سرشاری را برای تاجر بدنبال دارد.^{۱۵}

در مجموع می‌توان گفت چابهار بعنوان سومین منطقه آزاد تجاری - صنعتی کشور با وجود اینکه در اهداف اولیه آن جلب سرمایه گذاری‌های داخلی و خارجی در زمینه‌های تولید مورد تأکید قرار گرفت، از بدو تأسیس بسرعت پایش را جای پای کیش و قشم گذاشت و با همان مسئله معافیت کالای همراه مسافر به مأخذ ۲۰۰ دلار برای هر مسافر، با تمیل شناسنامه‌هایی رویه‌رو گردید که از دور نزدیک جمع آوری شده بود و این هجوم، وضع آشفته‌ای را در منطقه ایجاد کرد. ضمناً بخاطر موقعیت خاص منطقه از همان روزهای نخست با خروج کالا بصورت غیر مجاز و قاچاق نیز همراه بوده است.^{۱۶} کارشناسان بازدید کننده از منطقه نظر دادند در صورت تیکه روال خروج کالا از چابهار به نحوی که گذشت ادامه یابد سالیانه ۲۵۰ میلیون دلار کالا از طریق رسمی و متجاوز از ۴۰۰ میلیون دلار از طریق غیر قانونی از منطقه خارج خواهد شد.^{۱۷}